

op het Verslag door de Commissie van Voorbereiding der Tweede Kamer over dit wetsontwerp uitgebracht, was uitgesproken, nog niet is losgelaten. Verheeld mag intusschen niet, dat bij het vaststellen van de bepalingen, regelende de classificatie, het tarief, de administratiekosten, de contante waarden en het pand, zich meer dan één onverwacht oponthoud heeft voorgedaan, waardoor het niet wel mogelijk zal zijn alle desbetreffende algemeene maatregelen van bestuur vóór het laatst van November in het *Staatsblad* te brengen. Hierdoor zou verschuiving van de invoering van artikel I der Ongevallenwet 1901 naar 1 Februari 1903 noodzakelijk kunnen worden. In elk geval erkent de Regeering de noodzakelijkheid om aan werkgevers en aan maatschappijen of vereenigingen zekeren tijd te gunnen voor het nemen van voorbereidende maatregelen. Toch verlieze men niet uit het oog, dat een werkgever, die op den dag der invoering nog niet gereed mocht zijn, ook al bleef zijn risico *ex lege* eenigen tijd voor rekening der Bank loopen, zoodra zijn verzoek om dit risico voortaan zelf te mogen dragen of te mogen overdragen aan eene maatschappij of vereeniging zal zijn ingewilligd, zich terstond, voor wat het risico betreft, van de Bank kan losmaken.

De laatste vraag van het Voorloopig Verslag zal uit den aard der zaak eerst door den algemeenen maatregel van bestuur in zake het tarief beantwoord kunnen worden. Op dit antwoord vooruit te loopen, door de cijfers mede te deelen, die in het ontwerp-besluit zijn voorgesteld, zou met de constitutioneele verhoudingen niet wel zijn overeen te brengen.

De Minister van Justitie,
J. A. LOEFF.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KUYPER.

De Commissie van Rapporteurs heeft gemeend met de mededeeling van dit Antwoord aan de Vergadering haar Eindverslag te kunnen sluiten.

Vastgesteld, 7 November 1902.

VAN ROIJEN.
VAN BASTEN BATENBURG.
REEKERS.
VAN WELDEREN RENGERS.
NEBBENS STERLING.

VOORLOOPIG VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS over de ontwerpen van wet:

- 1°. tot vaststelling van een Wetboek van Militair Strafrecht; en
- 2°. op de Krijgstucht. (42 der Zitting 1901—1902.)

Het onderzoek in de afdelingen van deze wetsontwerpen heeft de navolgende uitkomsten gehad.

Een lid heeft, gebruik makende van artikel 42 van het Reglement van Orde, eene schriftelijke Nota ingediend, die door hem in zijne afdeling is voorgelezen en door de Commissie van Rapporteurs aan het Verslag is toegevoegd.

Algemeene beschouwingen.

§ 1. Vrij algemeen verklaarde men zich ingenomen met de indiening dezer ontwerpen, die in eene lang bestaande behoefte voorzien en in de positie der militairen, wat de strafrechtelijke en disciplinaire verhoudingen aangaat, verbetering brengen.

Men bracht hulde aan de Regeering voor deze ernstige poging om eene herziening van de militaire strafwetboeken en regle-

menten op de krijgstucht tot stand te brengen en voor haar besluit om deze wetsvoordrachten, waaraan reeds zooveel tijd en arbeid waren besteed, over te nemen en te trachten daaraan kracht van wet te verzekeren. Terwijl die ontwerpen toch naar vorm en inhoud de goedkeuring van velen hadden mogen verwerven, mocht het bovendien meer dan tijd geacht worden, dat ook op dit gebied de bestaande en voor een goed deel verouderde wetgeving met de eischen des tijds in overeenstemming werd gebracht.

De overtuiging, dat deze ontwerpen tot wet geworden den rechtstoestand der militairen, en vooral der minderen, ontegenzeggelijk zullen verbeteren, deed dan ook onderscheidene leden de verklaring afleggen met het voorgestelde te zullen medegaan, niettegenstaande hunne ernstige bezwaren tegen verschillende onderdeelen, als de toepassing van de doodstraf, de militaire detentie, enz.

Anderen gaven te kennen, dat verschillende bedenkingen, die zij hadden tegen bepalingen aanvankelijk voorkomende in de wetsvoorstellen, bij de behandeling in de Tweede Kamer waren opgeheven. Men, die nog bezwaar hadden tegen enkele onderdeelen, meenden zij er op te mogen wijzen, dat tegen de invoering der voorstellen geen ernstige bezwaren zijn gerezen van de zijde der officieren in den actieven dienst, die geroepen zullen worden de krijgstucht krachtens de nieuwe wetsbepalingen in het leger en bij de vloot te handhaven. Zij ontwikkenden echter niet, dat bij de toepassing van die bepalingen zwaardere eischen gesteld worden in kennis van wetten en verordeningen, zoodat uitbreiding van de studie daarvan bij de militaire opleiding voortaan zeer wenschelijk moet worden geacht.

§ 2. Ofschoon men het als eene onmiskenbare verbetering beschouwde, dat land- en zeemacht voortaan aan een en hetzelfde wetboek zullen zijn onderworpen, hadden toch onderscheidene leden gaarne gezien, dat het Militaire Strafwetboek, als zoodanig en als bijzonder wetboek, uit het samenstel der Nederlandsche wetgeving ware verdwenen.

Daartegen werd opgemerkt, dat reeds de omvang van eene regeling der zuiver militaire misdrijven, welke het grootste gedeelte van den inhoud van het ontwerp-Militair Strafwetboek inneemt, eene opnemng daarvan in het algemeen wetboek, als die van de ambtsmisdrijven en de scheepvaartmisdrijven, niet zou toelaten. Bovendien ontstaan die strafbare feiten, welke men zuiver militaire misdrijven pleegt te noemen, uit- en ontleenen zij hun bijzonder karakter aan de eigenaardige en bijzondere taak, aan de militaire macht opgedragen en aan de verhoudingen, welke de militaire stand uit zijn aard medebrengt.

Achttien de tegenstanders van een bijzonder wetboek de opnemng der militaire misdrijven in het algemeen wetboek vooral daarom gewenscht, dewijl daaruit zou volgen, dat de eigenaardigheden, welke van dat bijzonder karakter van den militairen stand een gevolg plegen genoemd te worden, binnen de engst mogelijke grenzen zouden worden beperkt, men werd er op gewezen, dat, zoolang eene militaire macht noodig zal zijn, ook een militaire stand met zijne eigenaardige eischen zal blijven bestaan en dat op het gebied van het Militair Strafrecht reeds veel gewonnen was door de erkenning van het beginsel, waarvan blijkens de Memorie van Toelichting ook bij de samenstelling van dit ontwerp is uitgegaan, dat het militair recht een bijzonder deel van het Strafrecht is; dat bij de regeling van het eerste op den grondslag van dit laatste moet worden voortgebouwd en dat de hoofdbeginselen die in het gemeen Strafrecht gehuldigd zijn, ook voor het Militair Strafrecht behooren te gelden (bladz. 3).

Juist dit laatste, dat de algemeene beginselen van het gemeene Strafrecht ook voor het Militaire Strafrecht worden gevolgd, vond goedkeuring bij vele leden, die overigens de vraag in het midden wenschten te laten in hoever eene geheele oplossing van het militaire strafrecht in het algemeen wenschelijk en doeltreffend zou zijn. Zij achtten het daarbij niet onbillijk, dat het algemeene recht van aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen in oorlogstijd bij art. 31 van het ontwerp, werd verscherpt.

§ 3. De ingenomenheid met eene nieuwe regeling van het militair strafrecht als thans wordt voorgesteld, kon niet over het hoofd doen zien, dat met de vaststelling van dit wetboek

slechts een eerste, zij het een belangrijke stap ten opzichte van de hervorming van het militair strafrecht wordt gedaan. De bewoordingen van de algemeene slotbepaling wijzen er duidelijk genoeg op, dat dit wetboek niet eenvoudig met de vaststelling van het tijdstip van zijne inwerkingtreding kan worden ingevoerd.

Enkele leden hadden gewenscht, dat gelijktijdig met het materiele strafrecht ook het formeele ware herzien, daar het militaire strafproces nog meer verouderd is en nog meer behoefte heeft aan geheele herziening dan het militaire strafrecht, dat althans wat de straffen aangaat, de verbeteringen te dien aanzien in het gemeene recht gebracht telkens, in 1870, 1879 en 1886, heeft gevolgd en bepaaldelijk ook de meer milde beginselen van het Strafwetboek overgenomen.

Men meende daarom aan de Regeering de spoedige voortzetting van den arbeid op dit gebied dringend te mogen aanbevelen.

HET WETBOEK VAN MILITAIR STRAFRECHT.

Inleiding. Ofschoon aan de indeeling der in het ontwerp geregelde onderwerpen een eenvoudig en duidelijk stelsel is ten grondslag gelegd, dat consequent wordt toegepast, meende men toch te moeten vragen, of niet de Inleiding, welke blijkens opschrift en inhoud eene inleiding tot het geheele Wetboek is, aan het Eerste Boek had behooren vooraf te gaan.

Qualificatiën. De opmerking werd gemaakt, dat in verschillende artikelen enkel het feit, waartegen straf wordt bedreigd, wordt omschreven (artt. 63, 65, 68, 88, 113—133), maar in andere artikelen behalve de elementen van het misdrijf en de bedreigde straffen, ook eene qualificatie der strafbare feiten is opgenomen (artt. 61, 62, 82, 98, 101, 103, 108). Ware het niet wenschelijk geweest, althans in het Militair Strafwetboek die verschillende wijze van behandeling te vermijden? Hierbij werd erkend, dat ook in het algemeene Strafwetboek dit verschil wordt aangetroffen.

Hierop werd door sommigen geantwoord, dat de bij het Militair Strafwetboek gevolgde handelwijze, in navolging van die der algemeene strafwet, alleen aanbevelenswaardig kan geacht worden. Bestaat er, aldus zeiden zij, een enkel woord ter aanduiding en omschrijving van een bepaald strafbaar feit, dan is dat eene gunstige omstandigheid, waarvan de wetgever dankbaar moet gebruik maken bij de omschrijving van het delict. Bestaat het niet, hij moet er geen trachten te maken; dat is niet zijne taak; het moet geboren worden, en in ieder geval eerst burgerrecht verkregen hebben in den volksmond, daar anders allicht aanleiding zal ontstaan tot allerlei begripsverwarring.

Strafsoorten. Eenige leden waren van oordeel, dat en bij de militaire strafwet en bij de tuchtwet eene veel te groote verscheidenheid van straffen bestond, welke uitteraard volgens hen moet aanleiding geven tot verscheidenheid en daarom ongelijkmatigheid in de toepassing der wet, waardoor men ook bij de grootst mogelijke nauwgezetheid van den rechter of den strafoplegger allicht ontevredenheid zal wekken, het gezag der wet benadeelen en de tucht schaden. In abstracto moge het juist schijnen om den rechter na de beoordeeling en het wegen van het begane strafbare feit eene ruime keuze te geven in het opleggen der straf, in de werkelijkheid komt het op de juiste toepassing van dit beginsel aan en men vroeg zich af, of men dan daarbij ook van den militairen rechter niet méér vraagt dan hij in staat zal zijn te geven.

Dit gevoelen vond tegenspraak. Men meende, vooral met het oog op de practijk, dat het integendeel een groot voordeel was van de beide wetten, dat daarbij en aan rechter en aan strafoplegger eene ruime keuze gegeven wordt bij de op te leggen straffen.

Strafzwaarte. Over het algemeen werd niet gedeeld in de klacht door sommigen in de andere Kamer geuit, als zoude het ontwerp zich door overdreven gestrengheid kenmerken en als zouden de straffen te zwaar zijn. Dat de straffen in het militaire strafrecht zwaarder zijn dan in het gemeene recht, bracht, meende men, de aard der zaak, de bijzondere behoefte aan orde en tucht in het leger, mede.

Militaire rechtsmacht. Art. 2. Men wees er op, dat het ontwerp wel bepaalt *wie militairen zijn*, maar niet *welke personen aan de militaire rechtsmacht onderworpen zijn*. Van Regeeringswege is dan ook in de andere Kamer uitdrukkelijk verklaard, dat het ontwerp uitsluitend regelt het militaire strafrecht en niet de militaire rechtsmacht. (Regeeringscommissaris, *Handelingen Tweede Kamer* 1901—1902, bladz. 1194.)

Intusschen zal met het oog op artt. 2 en 50 van het ontwerp en de talrijke artikelen, op welke laatstgenoemd artikel terugslaat, dit wetboek bezwaarlijk kunnen in werking treden voor dat dit punt wettelijk is vastgesteld, te minder daar bij het in werking treden van het wetboek de crimineele Wetboeken voor het krijgsvolk, waarin de rechtsmacht althans eenigermate is behandeld, komen te vervallen.

Men wenschte daarom te vernemen, of de Regeering voornemens is voor of bij de invoering van het ontwerp de militaire rechtsmacht wettelijk te regelen. Wel blijkt uit het Verslag der Commissie van Voorbereiding in de andere Kamer, dat de Regeering eene wet op de militaire rechtsmacht noodig acht, doch heeft zij daarbij wel verklaard, dat de tijdsruimte, voor de invoering van het Militair Strafwetboek vereischt, mede aan de herziening van het formeele recht besteed kan worden, doch geen bepaalde toezegging gedaan, dat de wet op de militaire rechtsmacht vóór de invoering van het Strafwetboek zoude moeten worden tot stand gebracht. (Verslag der Commissie van Voorbereiding, Tweede Kamer, Bijlagen der *Handelingen* 1900—1901, 27, 1, bladz. 6. — Zitting 1900—1901, Gedrukte Stukken der Tweede Kamer, 27, n°. 1, bladz. 11).

Art. 3. Het werd toegejuicht, dat de bepalingen van het Wetboek van Strafrecht ook toepasselijk worden verklaard op vaartuigen der krijgsmacht.

TITEL II.

STRAFFEN.

Art. 6, a. Hoofdstaffen.

1°. *Doodstraf.* Deze straf gaf aanleiding tot uitvoerige besprekingen.

Eenige leden waren van oordeel, dat nu de doodstraf n he gemeene recht is afgeschaft, zij ook niet in het Militaire recht had mogen behouden worden. Zij wezen daarbij op den aard de straf, die onherstelbaar is en het mede door de straf beoogde doel, namelijk mogelijke verbetering van den gestrafte, niet bereikt. Deze leden, die zich principieel tegen elke doodstraf verzetten, meenden, dat de vraag van opportuniteit hier den doorslag niet mocht geven.

De meeste leden achtten echter het behoud der doodstraf in het Militaire Strafrecht noodzakelijk, al ging men hierbij uit van verschillend beginsel.

Eenigen waren principieel voor de doodstraf op grond hunner godsdienstige beginselen; anderen stelden op den voorgrond, dat in het Militaire strafrecht de doodstraf niet kan worden gemist; in tijd van oorlog, te velde, kan het gebiedend noodzakelijk zijn, ook om een voorbeeld te stellen, die straf toe te passen.

Velen dezer leden betreurden het echter, dat in de wet eene bepaling was opgenomen, ten gevolge waarvan de toepassing der straf afhankelijk wordt gesteld van de vraag, of de rechter oordeelt, dat de veiligheid van den Staat hare toepassing eischt, die toepassing dus afhankelijk stelt van utiliteitsgronden. Zij meenden, dat de Regeering dit beginsel niet had mogen aanvaarden.

Bij deze beoordeeling ging men van een verschillend standpunt uit.

Zij, die principieel zich voor de doodstraf verklaarden, grondten hunne beoordeeling op hun beginsel in zake de doodstraf, t welk medebrengt, dat den rechter onbeperkt de bevoegdheid moet gelaten worden om haar daar, waar zij gesteld is, toe te passen. De doodstraf toch moet toegepast worden, omdat die straf eene uiting is van de goddelijke Gerechtigheid. De overheid draagt het zwaard tot straf der overtreders; „die 's menschen bloed vergiet, diens bloed zal vergoten worden”.

De vergelding van het kwaad en niet de veiligheid van den Staat moet de grond zijn tot toepassing van de doodstraf.

Anderen meenden, dat de *wetgever* de straffen voor bepaalde en omschreven misdrijven heeft vast te stellen, maar dat eene regeling als deze inconstitutioneel is en eene ongeoorloofde delegatie van macht. De wetgevende macht blijve de macht, welke de straffen bepaalt.

In de opneming van het beginsel om de toepassing der doodstraf afhankelijk te stellen van het oordeel des rechters over de veiligheid van den Staat, zagen sommigen zelfs eene bedenkelijke verzwakking van den eerbied voor het recht, dat in den tegenwoordigen tijd toch reeds onder staten en personen zoodikwijls moet wijken voor macht. Daarenboven is de toepassing van dit beginsel, dat het leven van een mensch moet afhangen van het oordeel van den rechter omtrent de veiligheid van den Staat, vroeger, in de Fransche revolutie, reeds zeer gevaarlijk gebleken en zou in de toekomst nog wel eens opnieuw kunnen blijken verschrikkelijk te zijn.

Ook voor de gelijkheid van rechtspraak was de nieuwe bepaling te betreuren, welke in de practijk tot allerlei moeilijkheden aanleiding zal geven. Hoe kan de rechter beoordeelen, vroeg men, of de veiligheid van den Staat met het volvoeren der doodstraf gemoeid is? Hoe kan hij zich daaromtrent inlichtingen verschaffen? Moet de rechter gegevens vragen aan de Regeering; aan den Minister van Buitenlandsche Zaken? Dat zal toch wel niet bedoeld zijn. De verantwoordelijkheid van den rechter wordt thans buiten noodzaak verzaard; hij heeft toch bij de beantwoording der vraag geen of geen voldoende gegevens. De bevoegdheid om de doodstraf toe te passen moet aan de wet ontleend worden voor de bij de wet bepaalde gevallen en men moet daarbij niet geleid worden door eigen opvattingen omtrent de veiligheid van den Staat.

Met het oog op een en ander werd door enkelen de verwachting uitgesproken, dat de rechter wel nimmer de doodstraf zou uitspreken. Zelfs waren er leden, die meenden, dat wanneer de doodstraf ooit werd opgelegd, zij niet zou worden uitgevoerd.

Ook werd nog de vrees geuit, dat de rechter bij de beoordeeling der vraag of de veiligheid van den Staat de toepassing van de doodstraf al of niet vordert, zich zou laten leiden door zijne beginselen ten aanzien van de wenschelijkheid der doodstraf in het algemeen.

Deze gevoelens bleven niet zonder tegenspraak. Toegevende, dat de wetgever het recht heeft de doodstraf te bedreigen, niettegenstaande de ernstige bezwaren aan die straf verbonden en waarop reeds hierboven gewezen is, als de onherstelbaarheid in geval van dwaling, de uitsluiting van mogelijke verbetering van den misdadiger, zoo meende men, dat van die bevoegdheid alleen gebruik behoort te worden gemaakt, wanneer en voor zoover 's lands belang zulks noodzakelijk maakt, hetgeen niet uitsluit, dat bij de bedreiging, zoowel als bij de toepassing, ook der doodstraf, de rechtvaardigheid en de zwaarte van misdrijf en schuld behooren in aanmerking te worden genomen. Onze geheele strafwetgeving gaat van dat standpunt uit.

Wanneer in ons algemeen strafrecht, zoo werd verder gezegd, de dood niet meer is bedreigd, dan is dat niet, omdat de doodstraf ongeoorloofd is geacht, maar omdat de wetgever de bedreiging en de toepassing daarvan in de gewone omstandigheden hier te lande niet noodzakelijk heeft geoordeeld.

En wanneer daarentegen in het militaire strafrecht de doodstraf wordt behouden voor oorlogstijd en wat daarmede gelijk staat, dan is dit daaraan toe te schrijven, dat in die buitengewone tijden en de gevaren welke daarmede gepaard gaan, in het militaire recht de doodstraf in het openbaar belang niet wel kan worden gemist.

Zonder bepaald partij te kiezen voor de uitdrukking van artt. 9 en 31. „dat de veiligheid van den Staat hare toepassing vordert”, terwijl allicht de vroegere bewoordingen van het artikel „het belang van den Staat” de voorkeur verdienden, keurden de leden hier aan het woord het toch goed, dat bij gemelde artikelen den rechter de verplichting werd opgelegd in ieder geval te overwegen, of inderdaad de toepassing van de doodstraf in het belang van den Staat noodzakelijk is.

Het is niet voldoende, dat het misdrijf onder zoodanige omstandigheden werd gepleegd, dat het naar de wet in het algemeen met den dood zou kunnen worden gestraft; de rechter

heeft, vóór dat hij die straf uitspreekt in overweging te nemen, of in het concrete geval de veiligheid van den Staat de toepassing van die straf vordert. Alleen in dat geval wil de wetgever de doodstraf toegepast hebben. Dit is terecht aan den rechter ter beoordeeling gelaten, omdat het hier aankomt op de beoordeeling van den gegeven feitlijken toestand, dien alleen de hier tot oordeelen geroepen rechter kent, de wetgever a priori niet kennen kan. De rechter gaat hierbij niet buiten zijne eigenaardige taak.

Zij meenden voorts, dat den rechter, die over alles te oordeelen heeft wat op de strafbaarheid van misdadigers van invloed kan zijn, ook de beslissing kan worden toevertrouwd over de vraag in hoeverre, onder bepaalde omstandigheden, in bepaalde gevallen, de veiligheid van den Staat de toepassing van de doodstraf al dan niet noodzakelijk maakt. Zij vreesden daarbij niet, dat de rechter bij zijne beslissing dienaangaande zich zou laten leiden door zijne persoonlijke denkbeelden nopens de doodstraf. Wanneer de wet eenmaal daar is, mag ook in dit opzicht, naar zij meenden, van den Nederlandschen rechter eene onbevangen en eerlijke toepassing worden verwacht.

Enkele leden voerden nog tegen de bepalingen der artt. 9 en 31 aan, dat daarbij als het ware aan den rechter het recht van gratie van de doodstraf gegeven wordt; althans het recht die straf in gevangenisstraf om te zetten.

Daartegen werd aangevoerd, dat de rechter in ieder geval — ook wanneer de beperking in verband met de veiligheid van den Staat niet ware opgenomen — niet verplicht zou zijn steeds de doodstraf uit te spreken, daar die straf slechts als maximum gesteld is en hij ook in die veronderstelling te beslissen zou hebben, of de doodstraf dan wel gevangenisstraf zou behooren te worden opgelegd; alsmede dat het in de strafwetgeving telkens voorkomt, dat de rechter de keuze heeft tusschen meerdere strafsoorten.

De door sommigen uitgesproken verwachting, dat de rechter thans wel nimmer tot het uitspreken van de doodstraf zou overgaan, werd niet gedeeld door andere leden, die voorzagen, dat zich, in geval van oorlog of oproer, toestanden en gevaren zouden voordoen, welke bij sommige misdrijven, — en zij dachten daarbij o. a. aan desertie naar den vijand, spionage, insubordinatie, — ook om een voorbeeld te stellen, de toepassing der doodstraf zou noodzakelijk maken.

Enkele leden, mede voorstanders van de doodstraf, erkenden, dat nevens de vergeldingstheorie ook de afschrikkingstheorie in deze materie in aanmerking moest komen, en dat ook de preventie, het belang van den Staat, om misdrijven te voorkomen, de toepassing noodzakelijk kon maken.

Ten slotte werd nog de opmerking gemaakt, dat terwijl in Titel I van het Tweede Boek, dat tot opschrift draagt: Misdrijven tegen de veiligheid van den Staat, op verschillende misdrijven de doodstraf is gesteld, nu door een ander voorschrift der wet den rechter wordt opgelegd om te onderzoeken of, en alleen van de toepassing der doodstraf gebruik te maken, wanneer de veiligheid van den Staat die toepassing eischt. Daargelaten de ineleantia dezer proeve van wetgeving, bewees dit hoe ondoordacht en zonder genoegzame voorbereiding dit bedenkelijk novum in de wet was gekomen.

Tegen dit gevoelen werd opgemerkt, dat de in artikel 9 gestelde eisch geenszins in strijd was met de omstandigheid, dat er eene bijzondere categorie van misdrijven tegen de veiligheid van den Staat in de wet is opgenomen. Al is een misdrijf tegen de veiligheid van den Staat begaan, daaruit volgt niet, dat de dood van den wegens dat misdrijf veroordeelde, door de veiligheid van den Staat in een bepaald geval wordt gevorderd; aan den anderen kant behoeft het misdrijf niet als tegen de veiligheid van den Staat bedreven, strafbaar te zijn om de toepassing van de doodstraf op den misdadiger, in een bepaald geval waarin de doodstraf kan uitgesproken worden, voor de veiligheid van den Staat noodzakelijk te doen achten.

3. *Militaire detentie.* Er bestond bij onderscheidene leden bezwaar tegen de opneming onder de hoofdstraffen van de straf van detentie, welke zij noch noodzakelijk noch wenschelijk achtten. Anderen hadden er de voorkeur aan gegeven, wanneer, evenals in het gemeene strafrecht, nevens de gevangenisstraf die van hechtenis gesteld ware. Vooral nu, overeenkomstig het ver-

Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs over het wetsontwerp n°. 42.

langen der Regeering, de huizen van detentie niet onder „militair” maar onder „burgerlijk” beheer zullen staan, zal, naar men verwachtte, het niet gemakkelijk vallen een specifiek militair karakter aan de straf van detentie toe te kennen.

Aan de opneming van deze straf in het wetboek konden echter vele andere leden zeer wel hunne goedkeuring schenken. Vrijheidsberoving is in het militaire leven, zeiden zij, noodig in meer, en dikwerf op zich zelf minder ernstige gevallen, dan in het burgerlijke. Als een voordeel kan het beschouwd worden, dat aan detentie in de opvatting van het algemeen eene minder ernstige beteekenis gehecht wordt dan aan gevangenisstraf.

Eenige leden achtten ook de bevoegdheid van den rechter om bij alle misdrijven — hoe zwaar ook — de gevangenisstraf om te zetten in eene detentie nog wel van niet meer dan hoogstens twee maanden, te ingrijpend. Dit werd echter door sommigen van minder belang geacht, daar aan den rechter toch reeds zoo groote bevoegdheid is toegekend.

b. Bijkomende straffen.

Blijkbaar heeft men in dit artikel de bijkomende straffen willen opnoemen in eene bepaalde volgorde, namelijk in die, dat de eerder genoemde straf zwaarder is dan de later volgende. Is deze opvatting juist, dan mag gevraagd worden, waarom de plaatsing in eene strafklasse, welke krachtens art. 18 van rechtswege verlaging medebrengt, eerst wordt opgenoemd na de verlaging.

1°. *Ontslag uit den militairen dienst.* Sommige leden betwijfelden, of het mogelijk is, dat de rechter den veroordeelde op grond van het begane misdrijf „ongeschikt” acht, om in den militairen dienst te blijven. Zij meenden, dat uit het begaan van een misdrijf wel de onwaardigheid, maar niet de ongeschiktheid kon blijken.

Andere leden waren van oordeel, dat uit het begaan van onderscheidene misdrijven zeer zeker ook van ongeschiktheid van den dader voor den militairen stand kan blijken.

Alleen werd gevraagd, waarom de rechter bij veroordeeling tot gevangenisstraf een militair kan ontslaan als ongeschikt en niet ook bij de veroordeeling tot detentie.

Aan deze opmerkingen knoopte zich de vraag vast, waarom in art. 15, 1ste lid, bij het ontslag uit den militairen dienst gesproken wordt alleen van „ongeschikt”, maar in art. 17 sub 1°. en 2°. van „onwaardig of ongeschikt”.

3°. *Plaatsing in eene strafklasse.* Vele leden achtten deze straf niet voldoende voorbereid.

Waarin die straf zal bestaan wordt in het ontwerp niet medegedeeld, ofschoon dit te eerder noodig kon worden geacht, nu door de Regeering erkend is, dat de tegenwoordige strafklasse te Vlissingen geheel onvoldoende en, met het oog op de groote uitbreiding, welke die klasse ten gevolge van de nieuwe wetsbepalingen zal ondergaan, onbruikbaar is.

Ook is uit de mededeelingen der Regeering gebleken, dat de zaak nog niet voldoende is onderzocht en dat bij haar nog allerminst vaststaat hoe die klasse voortaan zal worden ingericht, om aan hare bestemming te voldoen.

Deze leden waren van oordeel, dat van de Regeering, waar zij het tamelijk ingrijpende voorstel deed, gevorderd kon worden en dat de straf in algemeene trekken in de wet ware omschreven, en dat de Regeering zelve omtrent de inrichting vaste en op goede gronden rustende plannen te harer beschikking had.

Enkele andere leden hadden er vrede mede, dat de aangelegenheid nader bij Koninklijk besluit werd geregeld, waarbij men op de wenschelijkheid wees om de strafklassen van zee-macht en landmacht afzonderlijk in te richten.

TITEL IX.

Art. 45. Er waren leden, die meenden, dat uit dit artikel duidelijker behoorde te blijken, wanneer voor den persoon, die dienstplichtig is geworden, het militair zijn begint. Andere leden oordeelden, dat uit de woorden van art. 45, sub 2°. in verband met sub 1°. voldoende blijkt, dat voor dienstplichtigen

het militair zijn begint van het oogenblik der daarin bedoelde bekendmaking.

2°. De oorspronkelijke redactie der Regeering ging naar het oordeel van enkelen te ver; maar zij achtten het wenschelijk, dat ook de artikelen 93, 96 en 97 vermeld waren.

Art. 48. Het oordeel van sommigen, dat dit artikel te ver ging, werd bestreden door hen, die van meening waren, dat het artikel niet alleen gerechtvaardigd was door de noodzakelijkheid om de discipline te handhaven en het prestige van den meerdere hoog te houden, maar ook om de noodige bescherming aan den meerdere te verleenen.

Art. 49. De vraag werd gedaan, waarom, terwijl tegenover Nederlandsche militairen de rang van de krijgsgevangenen wordt erkend, dit niet geschiedt bij de krijgsgevangenen onderling. Men achtte dit niet strookend met militaire begrippen.

Art. 50. Bij dit artikel werd de vraag gedaan, of het mede strekken moet ter aanduiding van de beteekenis der woorden: „Hij, aan wiens schuld te wijten is”, voorkomende in art. 78.

Art. 55. Oproerige beweging. Aan deze uitdrukking heeft de Regeering de voorkeur gegeven boven de woorden „oproer of stoornis der openbare orde”, welke aanvankelijk in art. 53 (thans 55) waren gebezigd. De uitdrukking „oproerige beweging” werd door haar beperkter geacht dan „stoornis der openbare orde” en eenigszins ruimer dan „oproer”. De Regeering heeft gemeend daarmede in overeenstemming te handelen met de terminologie van de Gemeentewet, welke in art. 184 spreekt van oproerige beweging, samenshoring of stoornis der openbare orde.

Nu ontstaat de vraag of, indien de burgemeester, naar art. 184 der Gemeentewet, ingeval van *samenshoring* of *stoornis van de openbare orde* de militaire macht heeft gerequireerd, het artikel niet toepasselijk is, en dit ook niet wordt, indien die *samenshoring* of *stoornis* van de openbare orde in eene oproerige beweging of zelfs in een oproer overslaat. Zoo neen, dan verliest het artikel veel van zijn kracht.

Onderscheidene leden hadden ter voorkoming van onzekerheid en twijfel er de voorkeur aan gegeven, indien in plaats van de uitdrukking „oproerige beweging” de woorden van art. 184 der Gemeentewet „in geval van oproerige beweging, van samenshoring of van andere stoornis der openbare orde” waren opgenomen.

Zij waren van gevoelen, dat de laatste uitdrukking — art. 186 spreekt van *het* in art. 184 bedoelde *geval* — op eenzelfde toestand duidt en in ons recht den grondslag vormt voor alle maatregelen bij zoodanige bewegingen te nemen. De burgemeester en ook de Commissaris der Koningin in het geval van art. 187, laatste lid, ontleenen daaraan de bevoegdheid de hulp van het krijgsvolk te vorderen van den bevelhebber; alle bevelen te geven en — na het doen van de vereischte waarschuwingen — tot maatregelen van geweld te laten overgaan.

De Gemeentewet beschouwt de „oproerige beweging”, de „samenshoring” en de „andere stoornis der openbare orde” kennelijk niet als drie verschillende toestanden, maar als vormende éénzelfde „geval”, en de burgemeesters maken in de practijk, wanneer zij de hulp der militaire macht inroepen, evenmin onderscheid.

Inderdaad zijn tusschen die in art. 184 bedoelde toestanden geene scherpe lijnen te trekken.

De vraag werd gesteld, of door de redactie van art. 55 de militaire rechter niet voor de moeilijkheid gesteld wordt om, waar noch de Gemeentewet, noch — naar men meende — de burgemeesters onderscheid maken tusschen oproerige beweging, samenshoring en andere stoornis der openbare orde, in ieder geval uit te maken welke toestanden voorhanden is.

Algemeen was men van gevoelen, dat omtrent de beteekenis van een zoo gewichtig artikel geen twijfel mocht blijven bestaan.

Art. 57. Het artikel onderstelt terecht het bestaan van een onderscheid tusschen de uitdrukking van een „gevecht met den vijand” en „het terugtrekken uit een gevecht met den vijand”, en wordt door wetsduiding ook het laatste onder het eerste begrepen. Nu rees echter de vraag, of dit ook niet had moeten

geschieden ten opzichte van het vervolgen van den vijand. Waarom wordt alleen gesproken van een terugtocht *uit een gevecht* met den vijand, daar toch blijkbaar de grond der bepaling ligt in het ernstige karakter van den toestand, wanneer de vijand op de hielen zit en men voor hem terugtrekt, al is dit zonder gevecht? Had dus het terugtrekken voor den vijand ook *zonder gevecht* niet behooren te zijn gelijkgesteld met een gevecht met den vijand?

Art. 60. De vraag werd gedaan, welke de beteekenis is der uitdrukking: „*feiten in dienst gepleegd*”.

Hierop werd geantwoord, dat in de practijk deze uitdrukking voor den militair duidelijk is. Een militair wordt geacht in dienst te zijn, wanneer hij bezig is te voldoen aan een order, of bevel, of reglement, of voorschrift.

TWEEDE BOEK.

MISDRIJVEN.

TITEL I.

MISDRIJVEN TEGEN DE VEILIGHEID VAN DEN STAAT.

Art. 65. Waarom moet een militair hier zwaarder gestraft worden dan een burger? Men zie art. 100 Wetboek van Strafrecht.

Art. 67. Onderscheidene leden verklaarden de uitsluiting van de strafvervolging tegen deelnemers aan eene samenspanning, die tijdig daarvan kennis geven, gerechtvaardigd, omdat zij gelijk gesteld kunnen worden met *cukle* daders, die een voorgenomen misdrijf niet uitvoeren of eene poging daartoe vrijwillig staken.

Dat de aanlegger van die vrijstelling is uitgesloten, werd door sommige leden verkeerd geacht, althans wanneer hij niet de rol vervuld heeft van den „agent provocateur”.

TITEL IV.

MISDRIJVEN TEGEN DE ONDERGESCHIKTHEID.

Men vroeg, waarom in het opschrift wordt gesproken van misdrijven tegen de ondergeschiktheid, terwijl men toch het woord subordination heeft, dat duidelijk de bedoeling uitdrukt en dat bovendien in verschillende artikelen van dezen titel telkens wordt gebezigd.

Art. 98, j°. 55. a. Wat is een dienstbevel?

b. Alleen een bevel van den militairen chef?

c. Of ook eene wettige vordering van de burgerlijke overheid? (art. 184 der Gemeentewet.)

d. De aanwijzing van een deel der krijgsmacht volgens art. 55 ter voldoening aan die vordering van de burgerlijke overheid?

Moesten de vragen sub *b* en *d* bevestigend worden beantwoord en die sub *c* ontkennend, dan meenden sommige leden, dat daarvan eene weinig gemotiveerde en gerechtvaardigde ongelijkheid van straf het gevolg zou zijn.

Dan toch zou in het geval van art. 184 Gemeentewet j. art. 55 van dit ontwerp de bevelhebber van het in de plaats aanwezige krijgsvolk, tot wien de burgerlijke overheid zich wendt, wanneer hij aan de verordening niet voldoet en weigert hulp te verlenen, de straf beloopt, gesteld bij art. 357 Wetboek van Strafrecht, d. i. zonder eenige onderscheiding van verschillende gevallen, eene gevangenisstraf van hoogstens drie jaren, maar zou de door hem aangewezen onderbevelhebber, die aan het hoofd van de aangewezen krijgsmacht gesteld wordt, in geval van weigering of verzuim om aan de opdracht of den last te voldoen en aan de burgerlijke overheid de gevraagde hulp te verlenen, volgens art. 98, al naar mate van de daar gemelde verschillende omstandigheden, met de aldaar gestelde

verschillende straffen van (aangenomen, dat ingevolge art. 55 oorlogstijd aanwezig wordt geacht) vier, acht en twaalf jaren gevangenisstraf en zelfs met den dood gestraft kunnen worden.

Of moet wellicht de vraag sub *d* mede ontkennend worden beantwoord en — evenals dit in Frankrijk onlangs geschied is — aangenomen worden, dat de bevelhebber, die een onder hem dienend officier aanwijst ter voldoening aan eene vordering van het civiel gezag, zodoende geen dienstbevel geeft, doch slechts de vordering van het civiel gezag overbrengt?

Eigendunkelijk. Een lid stelde de vraag, wat *eigendunkelijk* beteekent, en of die uitdrukking opzet in zich sluit.

Andere leden meenden, dat *eigendunkelijk* dezelfde beteekenis heeft als *eigenmachtig*, en dat de redactie van art. 98 al. 1 medebrengt, dat die uitdrukking *opzet* veronderstelt.

Art. 125. Terwijl eenige leden van oordeel waren, dat het vloeken in de beteekenis van Godslastering in het algemeen strafbaar moest worden gesteld, vereenigden zich vele leden met het door de Regeering aangenomen stelsel. Anderen, ofschoon het vloeken zeer afkeurende, moesten toegeven, dat aan het strafbaarstellen van het vloeken op zichzelf, gewichtige bezwaren verbonden waren. Zij konden zich daarom met de strafbaarstelling alleen van het „*uitvloeken*” wel vereenigen.

Sommigen betreurden het, dat dit artikel alleen strafbaar stelt het *uitvloeken* van den mindere en de Regeering niet had overgenomen het amendement voorgesteld door het tegenwoordig lid van het Kabinet den heer IDENBURG, wiens daarvoor aangevoerde redenen (*Handelingen Tweede Kamer 1901—1902*, bladz. 1364) dezen leden alleszins afdoende voorkwamen.

Art. 128, tweede lid. „*Met gelijke straf*”. Is deze uitdrukking hier wel juist? Waarop slaat zij terug?

Art. 132, derde lid. De vraag werd gedaan, of wel terecht art. 81 Wetboek van Strafrecht buiten toepassing wordt gesteld.

TITEL VI.

DIEFSTAL, VERDUISTERING EN HELING.

Art. 136, 2°. Er werd gevraagd, welke de bijzondere reden was, dat bij dit artikel sub 2° wordt gesproken van: „de aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon” en niet gebezigd de uitdrukking „hij die”, waarvan de beteekenis in art. 50 der wet wordt bepaald.

ONTWERP VAN WET OP DE KRIJGSTUCHT.

Algemeene beschouwingen.

§ 1. Het bij dit ontwerp gehuldigd beginsel om feiten bij de strafwet strafbaar gesteld krijgstuchtelijk te straffen, vond geen algemeene instemming.

Er bestond bezwaar bij sommige leden tegen deze, wat zij noemden, vermenging van strafrecht en tuchtrecht. Van oordeel dat eene scherpe onderscheiding behoort gemaakt te worden tusschen strafbare feiten en krijgstuchtelijke vergrijpen, konden zij zich moeilijk vereenigen met een stelsel in het ontwerp, in art. 2, gevolgd, waarbij een groot aantal strafbare feiten van het gemeene recht, en daaronder ernstige als diefstal, ook als krijgstuchtelijke vergrijpen gestempeld en aan de strafvervolging onttrokken worden.

Enkelen beriepen zich daarbij op art. 10 Wetboek van Strafvordering, waarbij aan elke gestelde macht, aan elken openbaren ambtenaar de verplichting wordt opgelegd aan den officier van justitie bericht te geven van alle strafbare feiten, ambtelijk tot hunne kennis gekomen, waaruit viel af te leiden, dat de wetgever strafrechtelijke behandeling verlangt van strafbare feiten.

Zij gaven daarbij echter toe, dat art. 57 houdende de bepaling dat het recht van strafvervolging niet vervalt door krijgstuchte-

lijke bestraffing, voor een deel aan hunne bezwaren te gemoet komt.

Anderen deelden die bedenking omtrent vermenging van straf- en tuchtrecht niet. Zij wezen er op, dat het beginsel om strafbare feiten, strafbaar gesteld bij de strafwet, krijgstuuchtelijk te doen straffen slechts dan geldt, wanneer het begane feit naar het oordeel van den tot bestraffing bevoegde, een zoodanig licht karakter draagt, dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan. Ook in de burgermaatschappij, zeiden deze leden, komen telkens overtredingen voor van de gewone strafwet, die wegens haren lichten aard niet worden vervolgd. Zou echter in de militaire wereld dat geheel buiten vervolging blijven wellicht afbreuk doen aan de militaire tucht, dan heft de mogelijkheid om krijgstuuchtelijk te straffen dat bezwaar geheel op.

Het beginsel anderzijds om aan den militairen strafrechter de bevoegdheid te verleenen ten aanzien van aan zijne kennisneming onderworpen strafzaken (art. 58) krijgstuuchtelijke behandeling te gelasten, vond in het algemeen veler instemming.

§ 2. Het werd door velen als een gebrek van het ontwerp beschouwd, dat daaraan ontbreken inleidende bepalingen als in de reglementen van krijgstuuchtelijk voor de landmacht en voor de zeemacht aangetroffen worden. Tegen de geuite bewering, dat dergelijke algemeene beginsel-bepalingen niet in een wet behooren, werd opgemerkt, dat er onderscheid bestaat tusschen tucht en straf, tusschen tuchtwet en strafwet. Waar de wetgever zich, blijkens de zeer algemeene bewoordingen van art. 2, buiten staat schijnt te gevoelen niet alleen om de krijgstuuchtelijke vergrijpen op te noemen, maar zelfs om het begrip daarvan anders dan in zeer vagen zin aan te geven, daar meende men eene inleiding als thans wordt gevonden, te meer gewenscht.

Vele leden achtten het dan ook noodig, dat een reglement zou worden samengesteld, waarin kort en voor iedereen bevattelijk de beginselen worden aangegeven, waarop de krijgstuuchtelijk berust en de feiten, welke als krijgstuuchtelijke vergrijpen worden beschouwd, zooveel mogelijk zijn samengevat. Men sprak het vertrouwen uit, dat, hetzij bij den algemeenen maatregel van bestuur bij art. 73 bedoeld, hetzij op andere wijze, in een en ander zou worden voorzien.

§ 3. Onderscheidene leden betuigden hunne instemming met de vereeniging in één wet van de tuchtbepalingen voor het leger en de marine. Daarbij gaven velen hunne ingenomenheid te kennen met het beginsel, dat de disciplinaire bestraffing was opgedragen aan de militaire hoofden en niet aan raden van tucht. Zoodanige behandeling achtte men, met het oog op het belang van eene snelle afdoening, van de eischen der discipline en van het prestige van de militaire chefs, noodzakelijk.

§ II. Krijgstuuchtelijke vergrijpen.

Art. 2. Het begrip van krijgstuuchtelijk vergrijp had naar veler oordeel beter en vollediger behooren omschreven te zijn dan in dit artikel geschiedt.

Wel worden bepaald aangeduid, wat men zou kunnen noemen de oneigenlijke krijgstuuchtelijke vergrijpen, dat zijn de talrijke in het militaire en gemeene strafrecht strafbaar gestelde feiten, die volgens art. 2 in de daar vermelde omstandigheden tevens krijgstuuchtelijke vergrijpen opleveren, doch is de omschrijving van eigenlijke krijgstuuchtelijke vergrijpen in de woorden „alle niet in eenige strafwet omschreven feiten, strijdig met eenig dienstbevel of voorschrift of onbestaanbaar met de militaire tucht of orde”, uitermate vaag en algemeen. Het laatste schijnt meer eene paraphrase dan eene definitie te zijn.

Men achtte het niet zonder bedenking, zoodanige geheel onbepaalde aanduiding tot grondslag te nemen voor de toepassing van in enkele gevallen ernstige disciplinaire straffen.

Enkele leden waren van oordeel, dat in gemelde omschrijving nevens de militaire tucht en orde ook de militaire eer en waardigheid hadden behooren genoemd te worden. Bij andere categorieën van ambten staat naast de discipline veelal ook de waardigheid van het ambt op den voorgrond, zooals bij art. 14 Rechterlijke Organisatie, bij art. 50 wet op het notarisambt, bij art. 11 van het reglement van orde en discipline voor de advocaten en procureurs.

§ III. Krijgstuuchtelijke straffen.

In aansluiting aan de bedenking bij het Militaire Strafwetboek uitgesproken, dat er te groote verscheidenheid bestaat in de gestelde straffen, wat vooral bij het opleggen daarvan door soms nog jeugdige officieren een werkelijk kwaad zou kunnen opleveren, in ieder geval tot groote ongelijkmatigheid in de toepassing der wet zou kunnen leiden, vroeg men zich af, of aan de andere zijde er wel voldoende zekerheid bestaat, dat de hogere strafoplegger niet lichtvaardig van de eerst opgelegde straf zal afwijken.

De vraag werd gedaan, waarom in het ontwerp van het Militaire Strafrecht de straffen in de volgorde harer zwaarte worden opgenoemd, waarbij de zwaarste straf het eerst is opgenomen, terwijl hier bij de opsomming der straffen de lichtere straf voor gaat aan de zwaardere.

Art. 4 A. De straf voor onderofficieren gesteld sub 3°, en in art. 5 A sub 3°, voor minderen, om ten hoogste twee uur vóór het avondappèl in de kazerne of het kwartier of aan boord terug te zijn, achtten eenige leden ondoelmatig. De gestraften zelfven toch moeten aan de straf uitvoering geven, wat naar de meening dezer leden aanleiding zal geven tot nieuwe vergrijpen.

sub 7°. *Verlaging.* In de wet op de krijgstuuchtelijk hadden sommigen de straf van verlaging beperkt willen zien tot de onderofficieren beneden den rang van sergeant, dus tot de korporaals.

Verlaging treft hogere onderofficieren veel zwaarder dan korporaals en drukt onevenredig sterker op hun inkomen en op het hun later tegoed komend pensioen, hetgeen op hunne gezinnen terugwerkt. Bovendien achtten deze leden die straf te zwaar om door ieder zelfstandig commandeerende, dus ook eventueel door zeer jeugdige bevelvoerenden, te worden opgelegd.

Art. 5 A, sub 8°. *Plaatsing in eene tuchtklasse.* Van de tuchtklasse werden gunstige resultaten verwacht tegen het veelvuldig voorkomen van aanhoudend wangedrag, onwil en dienstweigering bij jeugdige schepelingen, dikwerf uit tegenzin in den dienst en met het doel om daaruit ontslagen te worden.

Het kwam echter zeer wenschelijk voor, om de tuchtklassen voor de zee- en voor de landmacht afgescheiden te houden en voor de marine tuchtschepen in dienst te stellen. Vorming en opleiding tot tucht, werd gezegd, dient te geschieden onder verhoudingen overeenkomende met die, waarin de manschappen weer komen dienen, nadat zij bewijs van beterschap hebben gegeven of hun straffijd is verstreken.

B sub 3°. *Verbod om buiten dienst wapenen te dragen.* Sommige leden konden zich met deze straf niet vereenigen. Daardoor werd naar hunne meening het dragen van wapenen, dat in vele omstandigheden verkeerde gevolgen kan hebben, gestempeld als een eer en het niet dragen van een wapen als een schande gebrandmerkt. Zij achtten het wenschelijk, dat de militairen, in den regel, buiten dienst geen wapenen zouden dragen.

Hiertegen werd opgemerkt, dat het dragen van een wapen onafscheidelijk verbonden is aan het militair zijn en aan de uniform. De militair moet zich bewust zijn en bedenken, dat het wapen hem niet gegeven is tot misbruik. Om deze reden vond het verbod bij wijze van straf bij anderen bijval.

Art. 10. De vraag was bij eenige leden gerezen, of het sluiten in de boeien niet had kunnen gemist worden. Hierop werd geantwoord, dat het sluiten in boeien noodig kan zijn, vooral op de kleinere oorlogsschepen, waar geen gelegenheid bestaat tot afzonderlijke opsluiting van weerspannige minderen.

Voorts werd er de aandacht op gevestigd dat, nu de kromsluiting in de boeien vervallen zal, ook art. 9 van de Wet van 7 Mei 1855 (*Staatsblad* n°. 32) op de huishouding en tucht op de koopvaardijsschepen, met deze mildere opvatting van den strafwetgever in overeenstemming behoort gebracht te worden.

§ IV. Oplegging en tenuitvoerlegging van krijgstuuchtelijke straffen.

Art. 37 en art. 70. Ofschoon de bij deze artikelen gestelde

bepalingen zedelijke voorschriften behelzen en hier niet op haar plaats zijn, hadden zij bovendien naar sommiger oordeel hare schaduwzijde. De in rang lager geplaatste zal, vreesde men, ten einde eventueele correctie van de door hem opgelegde straf te ontgaan, zich aan het hem bekende gevoelen van den meerdere onderwerpen en zijn rechtvaardigheidsgevoel voor dat van den meerdere doen zwijgen. Allermint mocht hij daarvoor steun of reden vinden in de wet.

Daarentegen werd door eenige leden gewezen op de wenschelijkheid, dat bij de onderdeelen van een gedeelte der krijgsmacht of bij de compagnieën van eenzelfde regiment gelijke vergrijpen ook op gelijke wijze werden gestraft.

Art. 57. In de bepaling van dit artikel zagen eenige leden inderdaad een inbreuk op den regel „non bis in idem”. Art. 2 sub 1°. kenmerkt de krijgstuuchtelijke vergrijpen als alle niet in eenige strafwet omschreven feiten strijdig met eenig dienstbevel of dienstvoorschrift of onbestaanbaar met de militaire tucht of orde. Nu worden in art. 2 sub 2°. sommige in de strafwet strafbaar gestelde feiten, indien zij naar het oordeel van den tot straffen bevoegden meerdere van lichten aard zijn, aan de heerschappij der strafwet onttrokken en tot krijgstuuchtelijke vergrijpen gestempeld. Het begaane feit wordt zoodoende overeenkomstig zijn aard, althaus overeenkomstig den aard dien men het toekende, gestraft. Nu gaat het niet aan om zoodanig feit krachtens dit art. 57 weder onder de heerschappij der strafwet te brengen, waaraan het is ontnomen. Intusschen gaf men toe, dat de hardheid waartoe deze bepaling zou kunnen aanleiding geven, door het voorschrift van het tweede lid merkbaar werd getemperd.

Andere leden verklaarden het beginsel van dit artikel goed te keuren; zij zagen daarin geenszins een bis in idem, daar de disciplinaire en de strafrechtelijke vervolging twee geheel op zich zelf staande handelingen zijn, welke zeer goed nevens elkander kunnen plaats vinden.

Ook zij wezen er op, dat tegen te zware bestraffing bij al. 2 van het artikel voldoende is gewaakt.

Art. 58. De bepaling welke aan den militairen strafrechter de bevoegdheid, geeft om ten aanzien van aan zijne kennismaking onderworpen strafzaken, de krijgstuuchtelijke behandeling te gelasten vond bij velen instemming.

Sommige leden waren echter van oordeel, dat in zoodanig geval de strafrechter zelf de zaak krijgstuuchtelijk moest afdoen en niet, zooals het thans luidt, de zaak naar den bevoegden commandeerenden officier verwijzen. Zij vreesden, dat bij bedoelde autoriteit, die in vele gevallen de strafrechtelijke vervolging zal hebben uitgelokt, allicht de geneigdheid zal bestaan eene te zware disciplinaire straf op te leggen.

Andere leden keurden het goed, dat de disciplinaire bestraffing steeds wordt overgelaten aan het disciplinair hoofd, die met personen en toestanden bekend, daartoe beter in staat is dan de strafrechter.

§ VI. Beklag over opgelegde krijgstuuchtelijke straf.

Men constateerde met voldoening, dat er in de regeling van het beklag onderscheidene verbeteringen zijn gebracht, als het verplicht in de eerste plaats kenbaar maken van bezwaren aan den onmiddellijken chef van den strafoplegger, het vaststellen van vier dagen van beraad vóór dat tot kenbaar maken wordt overgegaan, de vergunning om anderen daarover te raadplegen, om later getuigen te doen hooren, enz.

Deze regeling was dan ook door onderscheidene leden met ingenomenheid begroet, die daarin een waarborg tegen ongemotiveerde of overhaaste straffen en tegen overijld beklag zagen.

De verplichting der opgegeven getuigen om te verschijnen en de schadeloosstelling dier getuigen zijn nog niet vastgesteld.

Onderscheidene leden keurden het in het belang der discipline goed, dat in den regel de uitvoering der straf niet wordt geschorst en de gestrafte hangende het beklag in arrest blijft.

Het voorschrift, dat in geval van beklag drie door een gestrafte ter raadpleging gekozen personen moeten worden toegelaten, vond bij eenige andere leden minder bijval. De bijvoeging, indien en voor zooverre de commandeerende officier hunne

aanwezigheid niet onraadzaam acht”, deed, naar men meende, weinig af. Voor den commandeerenden officier zou het niet toelaten der gekozenen eigenaardige moeilijkheden ten gevolge kunnen hebben.

Art. 65. De vraag werd gedaan, of het niet gewenscht ware, dat ook de getuigen door den in art. 61 genoemden meerdere onder eede konden gehoord worden.

Vastgesteld den 8sten November 1902.

VAN ALPHEN.

VAN ZINNICQ BERGMANN.

KIST.

'T HOOFT.

VAN BONEVAL FAURE.

NOTA.

De beraadslagingen, in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, over het militaire strafrecht, maar vooral de behandeling der artt. 9 en 31, trokken in hooge mate mijne aandacht.

Hier toch werd een novum ingevoerd, tot dusver in geheel ons strafstelsel onbekend.

De doodstraf toch zal niet toegepast worden, *allereerst* als vergelding voor het gepleegde misdrijf, maar dan alleen en in de eerste plaats, als de veiligheid van den Staat het eischt.

De rechter mag zich niet afvragen: was dat bedreven misdrijf zoo groot, dat het met den dood gestraft moet worden? maar hij moet zich de vraag stellen: eischt de veiligheid van den Staat, dat die daad met den dood moet worden bekocht?

Duidelijk is het, dat hier de vergeldingstheorie wordt prijsgegeven, om plaats te maken voor een utiliteitsbeginsel. Dit is de leer die tegenwoordig verkondigd wordt.

Professor VAN HAMEL toch zeide in de sluitingsrede van het onlangs hier te lande gehouden Congres voor crimineele anthropologie:

„C'est un fait acquis, que parmi les adhérents de la nouvelle tendance, toute idée de repression vindicative est abandonnée.”

De straf mag dus geen wraak meer zijn, dat is een leed, niet uit haat aangedaan, maar als vergelding voor het misdreven, als reactie tegen de rechtsschennis; neen, straffen doet men alleen als middel van behoud en bewaring der maatschappelijke orde en als middel van onschadelijkmaking.

Deze leer komt overeen met het strafstelsel, door den heer Regeerings-commissaris, professor VAN DER HOEVEN, in de Tweede Kamer ontwikkeld. Wij lezen toch op bladz. 1240 der Handelingen:

„Tusschen moord en het laten loopen van kippen op straat op verboden tijden, bestaat kwalitatief geen verschil.”

Verder: „Naar mijn inzien is straf niets anders dan een beveiligingsmaatregel. Aan de vergeldingstheorie, waar hier over gesproken wordt, geloof ik niet.

„Straf is voor mij een maatregel ter bescherming van bijzondere rechtsbelangen.”

„De Staat is geroepen tot handhaving der rechtsorde.

„Op die rechtsorde wordt inbreuk gemaakt en nu is de Staat bevoegd, ter zake van die inbreuk, op hem die dit gedaan heeft toe te passen een leed, dat evenredig zal zijn aan de zwaarte van de inbreuk.”

De natuur ging hier een oogenblik boven de leer, want het laatste is toch niets dan vergelding.

Maar de hoogleeraar vervolgt: „Dit leed wordt op hem toegepast, omdat hij door het inbreuk maken op de rechtsorde getoond heeft, dat hij voor de maatschappij is een gevaarlijk, schadelijk individu. Dergelijke individuen moeten gemaakt worden ongevaarlijk, onschadelijk.

„De straf bestaat dus mijns inziens eenvoudig in onschadelijk maken.”

Ten slotte zegt de Regeerings-commissaris:

„Doel van elke straf is dus eigenlijk onschadelijkmaking.”

Van vergelding dus geen sprake meer, evenmin van herstel van het verstoorte evenwicht der rechtsorde.

Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs over het wetsontwerp n°. 42.

De Staat heeft zich alleen af te vragen: welke rechtsorde wil ik invoeren en welke straf uitschrijven, om dengeen, die zich tegen die willekeurige rechtsorde verzet, onschadelijk te maken? Geen principieel verschil meer tusschen misdrijf en overtreding; geen principieel verschil in de, aan beide op te leggen, straf.

Tot dusverre gold bij misdaad meer de vergeldende, wrekende straf, bij overtreding de verbeterende straf.

Alleen de vrees voor de onschadelijkmaking door den Staat moet den mensch weerhouden van het plegen van misdrijven, evenals het dier uit vrees voor slaag.

En dan, als het Staatsbelang of de veiligheid van den Staat, in de eerste plaats, als maatstaf voor de op te leggen straf moet dienen, dan toch hangt alles af van de willekeur van den Staat.

Zoedoende is alle rechtszekerheid verdwenen en steunt de gerechtigheid en de wrekende hand des gerechts, niet alleen op de geboden van God en op wetten, die niet met de rechtvaardigheid en goede zeden in strijd zijn.

De gruwelijke moordtooneelen der Conventie zouden zoedoende gewettigd kunnen worden; het toen bestaande gezag achtte immers die terechtstellingen in 's lands belang en veiligheid?

Zoo zoude eene socialistische Regeering in 's lands belang de verdeeling der goederen mogen decreeteeren, eene mormoonsche Regeering veelwijverij, enz.; die er zich tegen zoude verzetten moet onschadelijk gemaakt worden.

En waar zoude dit ten slotte heenvoeren, als men alleen de Staatswillekeur tot richtsnoer van het recht wille verklaren?

Zoedoende zoude men de eeuwige wetten van God wegredeneeren; maar men vergeet niet, dat er zonder God van eigenlijk straffen en vergelding geen sprake kan zijn, daar er zonder God geen wet en geen plicht zouden bestaan.

In Hem toch vinden alle rechtvaardige wetten; waaraan het schepsel onderworpen is, hunnen oorsprong, van Hem komt alle gezag, alle macht vindt ook in Hem hare bevestiging, elke wet ontleent aan Zijnen wil hare bindende kracht. Men kan nu zien, waartoe men komt, als men den weg des rechts en van de waarheid verlaat.

Na deze uitweiding keer ik terug tot de door mij gewraakte bepaling in de artt. 9 en 31.

Aan de overzijde van het Binnenhof werden deze artikelen heftig bestreden door mr. HEEMSKERK. Schitterend verdedigde hij zijne stellingen en door zijne bestrijders werd hij niet uit het veld geslagen. „Waar is”, vroeg hij op bladz. 1222 der *Handelingen*, „in het Burgerlijk Strafrecht de bepaling, dat een rechter een maximum niet mag uitspreken, dan wanneer hij meent, dat het door het belang van den Staat geboden wordt?”

En verder op bladz. 1244:

„Maar de vraag is dan toch ten slotte deze: zal de rechter al dan niet moeten oordeelen naar het belang van den Staat, gelijk de Regeering voorstelt, of met den heer VAN RAALTE alleen naar de veiligheid van den Staat, of, gelijk mijn wensch is in goede justitie.

„Dit is de quaestie, die voor ons ligt.”

En verder.

„Ook de keuze der straf moet naar recht geschieden. Door

straffen naar recht wordt de rechtsorde gehandhaafd en het Staatsbelang behartigd, maar dat laatste mag niet zijn toetssteen.”

En ten slotte.

„Maar juist als men het belang van den Staat tot richtsnoer kiest, geeft men het streven naar de gerechtigheid prijs.”

Het kan moeilijk beter en klaarder gezegd worden.

De Minister van Justitie was het lang niet eens met den Regeerings-commissaris. Integendeel. Zijne Excellentie negeerde zijne leer uitdrukkelijk, maar toch werd door hem het door mij gewraakte novum verdedigd en gehandhaafd.

Hoog noodig is het, dat daartegen opgekomen wordt.

En waarlijk, het is geen wonder, dat zulk een novum bestrijding uitlokt.

De Minister is er, mijns inziens, niet in geslaagd om het verkeerde van dit novum goed te praten.

Zijne Excellentie zegt wel, de rechtsbron is God, maar de rechtsgrond is het algemeen belang. Ja, het laatste in dien zin, dat het algemeen belang der wereldorde medebrengt, dat er recht en rechtvaardigheid heersche, maar het algemeen belang mag niet de norma zijn, om uit te maken, of een verdiende straf al dan niet zal worden toegepast.

De Minister erkent ook, dat straf is de vergelding voor het bedreven kwaad en daardoor zeer zeker wordt het welzijn van den Staat en de instandhouding der maatschappij bevorderd, maar deze overwegingen moeten gelden bij den wetgever, niet bij den rechter.

Ik ben het ook geheel met den Minister oneens, dat, onder de bestaande strafwetten, een rechter om utiliteitsgronden de eigenlijk verdiende straf mag verhoogen. Neen, dat mag de rechter niet, en geheel verwerpelijk is dan ook de uitspraak van den Leidschen hoogleeraar, op bladz. 1239, luidende: „Immers, een straf die iets gaat boven het minimum, mag de rechter niet opleggen, tenzij hij het noodig vindt in het algemeen belang.”

Neen, tenzij de rechter oordeelt, dat het misdrevene *meer* eischt dan het minimum.

Nadat de rechter gezien heeft, dat op het misdrevene één dag hecatenis als minimum gesteld is, vraagt hij zichzelf niet af, met hoeveel dagen, maanden of jaren moet ik nu dat minimum in het algemeen belang verhoogen? Hij vraagt zich eenvoudig af: hoeveel straf heeft de begane daad, onder de omstandigheden waaronder zij is gepleegd, in goede justitie verdiend?

Heeft dan de rechter uitspraak gedaan, dan kan de Kroon, bij verzoek om gratie, overwegen of het Staatsbelang, de veiligheid van den Staat zich niet daartegen verzet.

Bij den rechter is de strikte rechtvaardigheid aan het woord, bij de Kroon de goedertierenheid, als de veiligheid van den Staat het toelaat.

Nu, en dit is nog eene grief, die ik tegen dit wetsontwerp heb, geeft de rechter eigenlijk al gratie, wanneer hij uitmaakt, dat de veiligheid van den Staat de voltrekking van de doodstraf niet eischt.

Het mondeling debat zal mij wellicht, na het antwoord der Regeering, nog gelegenheid geven om op een en ander terug te komen.

VAN DEN BIESEN.

